

**Kajsa Ollongren, vicepremier en minister van
Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties:**

‘Drinkwater is een basisvoorziening – geen twijfel over nationaal belang’

Op basis van de Omgevingswet moet het Rijk een nationale visie op de leefomgeving opstellen. Deze Nationale Omgevingsvisie of NOVI beschrijft de samenhang tussen ruimte, water, natuur, landschap, verkeer, infrastructuur en cultureel erfgoed. Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Kajsa Ollongren heeft afgelopen juni de ontwerp-NOVI voor de periode 2030-2050 gepubliceerd.

‘OMGEVINGSAGENDA’S: ECHT KIJKEN NAAR DE EIGENHEID VAN EEN GEBIED’

Voor de drinkwatersector is de NOVI een belangrijk document. Ontwikkelingen zoals klimaatverandering, energietransitie en de toenemende druk op de boven- en ondergrondse ruimte maken aandacht voor voldoende zoetwater voor de drinkwatervoorziening essentieel. Dit heeft consequenties voor de (ruimtelijke) inrichting van de leefomgeving.

Sinds 2013 is er gewerkt aan een grootschalige herziening van het omgevingsrecht. Met als doel: meer samenhang, deregulering en coördinatie op het gebied van ruimtelijke ordening. Dit moet leiden tot een betere balans tussen het benutten en beschermen van de fysieke leefomgeving. In ons land zijn er veel doelen en belangen die tegelijk gediend moeten worden. *Wat is volgens de minister de betekenis van de nationale belangen en hoe worden die onderling afgewogen?*

Ollongren: ‘Juist voor het afwegen van nationale belangen is de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) opgesteld. Nederland is een relatief klein land waarin allerlei functies impact hebben op de ruimte. De Omgevingsvisie biedt een kader waarbinnen alle belanghebbenden al die belangen goed kunnen afwegen. Uiteindelijk moet dat terecht komen op het niveau waarop vergunningen worden verleend, bijvoorbeeld bij waterschappen, gemeenten.’

Drie afwegingsprincipes

‘Deze visie geeft een richting. We hebben in de NOVI drie afwegingsprincipes geformuleerd: functies moeten zo veel mogelijk worden gecombineerd; niets mag worden afgewenteld – als je hier iets regelt, mag het niet elders tot problemen leiden; en de eigenheid van het gebied is uitgangspunt. Hoewel nog wel enigszins abstract zijn dit volgens mij toch drie heldere principes, die richting geven aan inrichting en besluitvorming.’

Wat zijn de belangrijkste redenen om de veiligstelling van drinkwatervoorziening als nationaal belang te benoemen?

Ollongren: ‘De rijksoverheid houdt de nationale belangen nauwlettend in het oog, ook al draagt zij niet direct de dagelijkse verantwoordelijkheid voor zo’n belang. De zorgplicht of uitvoeringsverantwoordelijkheid ligt op allerlei niveaus en bij verschillende publieke organisaties. Het Rijk is er wel eindverantwoordelijk voor dat het totale systeem werkt. Stel dat er met het drinkwater in Nederland iets aan de hand is, dan maken we ons daar in Den Haag natuurlijk zorgen over! Als er iets in het systeem niet zou werken, dan weet je direct dat daar vragen over komen in de Kamer; daar worden ik en ook andere collega-ministers voor teruggeroepen. Ook dat toont aan om welk groot belang het gaat als we het over drinkwater hebben.’

Geen discussie over belang drinkwater

Los van de formele positie is drinkwater volgens Ollongren iets wat ons hele land raakt; het is een basisvoorziening. ‘Er is nooit discussie geweest over de vraag of drinkwater een nationaal belang is. Drinkwater is een algemene eerste levensbehoefte en dat is de allesoverheersende reden dat drinkwater van nationaal belang is!’

Geopolitiek issue

‘Er zijn ook ondersteunende redenen, die te maken hebben met verantwoordelijkheidsverdeling, zeker omdat we verwachten dat tussen watervraag en watervoorraad vaker spanningen zullen gaan voorkomen. De drinkwatervraag groeit, terwijl de zoetwatervoorraad onder druk kan komen te staan. Dat speelt internationaal heel sterk, maar ook in ons land zien we vaker aandacht voor mogelijke spanning tussen vraag en voorraad. Drinkwater wordt steeds meer een geopolitiek issue, en dat is dus óók een reden om dit onderwerp als groot nationaal belang te beschouwen. We moeten onze drinkwatervoorziening en de zoetwatervoorraad beschermen. Daarom moeten we beter gaan bepalen hoe we daar als overheden, als private partijen en ook als burgers mee om kunnen gaan.’

Vier prioriteiten

De Nationale Omgevingsvisie formuleert naast de drie afwegingsprincipes ook vier prioriteiten: duurzaam economisch groeipotentieel; toekomstbestendige ontwikkeling van landelijk gebied; klimaatadaptatie en energietransitie; en sterke en gezonde steden en regio’s. *Hoe werken de uitgangspunten van de beschikbaarheid van voldoende zoetwater en de bescherming van de drinkwatervoorziening door in de prioriteiten van de NOVI?*

Ollongren: ‘De prioriteiten ‘Duurzaam economisch groeipotentieel’ en ‘Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied’ hebben grote invloed op de kwaliteit van water. Je wilt bij het gebruik van grondstoffen de cirkel dichtmaken en gesloten houden. Dat geldt dus ook voor water. We willen als overheid – en dat is dus ook een van de afwegingsprincipes in de NOVI – níét afwentelen. Voor industriële bedrijven zou moeten gelden dat er van hun afvalwater bij wijze van spreken weer drinkwater kan worden gemaakt. Tijdens het productieproces mag er zo min mogelijk verontreiniging in het water komen, zodat je het kunt hergebruiken.’

Duurzaam en circulair

‘Het fenomeen ‘afwentelen’ speelt niet alleen in de industrie: dit geldt ook voor landbouw. Als je mest uitrijdt of bestrijdingsmiddelen gebruikt, dan kunnen chemicaliën daaruit uiteindelijk in de bronnen voor de drinkwatervoorziening terecht komen. Je hebt het dan dus over waterkwaliteit en de effecten op de drinkwaterbronnen. Daar ligt dus nog een behoorlijke opgave.’

‘Zoals bij ‘Duurzaam economisch groeipotentieel’ de nadruk ligt op circulariteit, komt het accent bij ‘Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied’ wat mij betreft erg te liggen op de kringlooplandbouw. Hoe kleiner de emissies, des te makkelijker het is om er drinkwater van te maken. Die circulariteit moet een positief effect gaan hebben op de waterkwaliteit en bescherming van drinkwatervoorraden. In de uitwerking van de NOVI willen we dus afspraken maken over de manier waarop de verschillende stakeholders met water omgaan.’

Geothermie

‘De nationale belangen bestaan in eerste instantie naast elkaar, maar als je ze op één plek toepast, gaan ze elkaar raken. In de ondergrond komen, bijvoorbeeld als het om de prioriteit ‘Klimaatadaptatie en energietransitie’ gaat, verschillende belangen bij elkaar, door elkaar en soms ook tegenover elkaar. Geothermie gaat ontegenzeggelijk een grotere rol spelen in de energievoorziening. Maar deze ontwikkeling mag geen negatieve gevolgen hebben voor ons drinkwater en de kwaliteit ervan, dus ook niet voor de bronnen: het oppervlaktewater en het grondwater. Daarom hebben we provincies en drinkwaterbedrijven gevraagd om gebieden voor aanvullende strategische voorraden aan te wijzen en beschermingsbeleid te formuleren. We streven naar functiecombinaties, maar sommige functies kun je gewoon niet samen in één gebied hebben.’

Wat zijn wat u betreft de ingrijpendste keuzes die in de ontwerp-NOVI worden gemaakt?

Ollongren: ‘Het woord ‘ingrijpend’ vind ik wat zwaar, maar laten we als voorbeeld klimaatverandering en energietransitie nemen; daar zitten we nu al middenin. De NOVI kan helpen om logische verbindingen te maken en besluiten te nemen. Bijvoorbeeld bij windparken op zee. Die opgewekte energie komt ergens aan land. Dan kan het logisch zijn om industrieclusters dicht bij dat aanlandingspunt te vestigen. De NOVI helpt volgens mij bij het nadenken over logische inrichting en de besluitvorming, maar ook bij goed toekomstbestendig inrichten.’

‘Ik was medio augustus in Groningen en zag daar hoe het Eemskanaal, in mijn optiek bedacht op de tekentafel, een dorp letterlijk in tweeën heeft gekleefd. Dát is wat ruimtelijke ordening kan doen. Ik denk dat we met de NOVI dit soort studeerkamer-planologie voorkomen. Je kijkt nu mede dankzij de NOVI naar wat er is, wat er nodig is en welke mogelijkheden de omgeving en de kwaliteit daarvan bieden. Als we de afwegingsprincipes toepassen en vervolgens prioriteren, dan hebben we iets waar alle samenwerkende partijen, partners en bewoners baat bij hebben. Dan kunnen we – om het woord toch maar te gebruiken – ingrijpende keuzes voorkomen.’

Instrumenten concreet maken

Op dit moment wordt de Uitvoeringsagenda opgesteld: een tweede stap van de NOVI, die concreet maakt welke instrumenten kunnen worden ingezet en op welke manier de samenwerking kan worden geborgd. Het is een koppeling van de afspraken die het Rijk maakt met mede-overheden en instellingen zoals Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Rijksvastgoedbedrijf, organisaties voor cultureel

---

‘DE DRINKWATERVRAAG GROEIT,
TERWIJL DE ZOETWATER-
VOORRAAD ONDER DRUK
KAN KOMEN TE STAAN’

---

erfgoed, enzovoort. ‘De Uitvoeringsagenda maakt alles een slag concreter. Overigens is bij de NOVI en ook bij de Uitvoeringsagenda niets in marmer gebeiteld. Dat maakt het geheel ook toekomstbestendig, want je kunt regionaal en lokaal zaken aanpassen, ook inhoudelijk.’

Zou de NOVI of de Uitvoeringsagenda na verloop van tijd moeten worden aangepast, bijvoorbeeld omdat er in de energietransitie andere inzichten ontstaan?

Ollongren: ‘Het voorbeeld van de geothermie is wel een spannende. Dit lijkt nu een grote nieuwe kans, maar we weten ook dat we, bijvoorbeeld vanwege drinkwatervoorziening, zaken in de gaten moeten houden. Er zijn wel randvoorwaarden. Als geothermie kans biedt, maar de impact ervan op de drinkwatervoorziening blijkt te groot, dan biedt de NOVI kaders. Ik denk dus niet dat het nodig is om daarvoor de visie aan te passen. Maar je moet wél de flexibiliteit hebben om van elkaar en van ervaringen te leren. Zeker bij nieuwe technieken zoals geothermie: ‘onder deze omstandigheden en in dit gebied kan het wél en daar níét’.

Omgevingsagenda's

Naast de Uitvoeringsagenda worden er Omgevingsagenda's opgesteld: wat is het belang hiervan en wie hebben hier zeggenschap over?

‘DE NATIONALE BELANGEN BESTAAN IN EERSTE INSTANTIE NAAST ELKAAR, MAAR ALS JE ZE OP ÉÉN PLEK TOEPAST, GAAN ZE ELKAAR RAKEN’

Ollongren: ‘In de uitvoering zijn de Omgevingsagenda’s heel erg belangrijk. Wij willen samen met regio’s meer gaan inzoomen. Pas op het moment dat je nationale belangen op één plek samenbrengt, ga je voelen waar ze schuren. Daar hebben we in de NOVI, zoals die er nu ligt, nog lang niet alle keuzes kunnen en willen maken, omdat de omstandigheden per gebied erg verschillen. Je moet echt kijken naar de eigenschappen en eigenheid van een gebied; dat willen we in de Omgevingsagenda’s gaan doen. Die gaan we met de regio’s en de andere stakeholders sámen opstellen. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de regio en het Rijk. We gaan veel preciezer uitwerken welke projecten we willen realiseren. We willen de Omgevingsagenda’s daarbij gebruiken als schakel naar de provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies.’

POVI en GOVI

Naast de Nationale Omgevingsvisie wordt inmiddels ook gewerkt aan de provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies, kortweg POVI’s en GOVI’s genoemd. *Hoe werken deze door en wat is de onderlinge verhouding?*

Ollongren: ‘Een strikt formele doorwerking – ‘Als het in de NOVI staat, dan moet het zo worden opgenomen in de POVI en de GOVI’ – is er juridisch gezien niet. Er is geen formele top-downlijn. De Omgevingsagenda’s zijn een heel belangrijk instrument om er samen voor te zorgen dat NOVI, POVI en GOVI bij elkaar passen. Naast de provinciale en gemeentelijke bestuurslagen werken we overigens ook op het niveau van landsdelen, die provincie-overstijgend zijn.’

Meer samen doen

‘Maar het allerbelangrijkst is dat we zaken sámen willen aanpakken. In de tijden van de Structuurvisies was het adagium: ‘Je gaat erover of niet’. En als je er niet over ging, dan moest je je mond houden. Dan krijg je situaties als het ‘ingetekende’ Eemskanaal, wat ik eerder noemde. Na de Structuurvisies was de reactie: ‘he-le-maal al-les decentraliseren’. Daarbij zijn we aangelopen tegen de grenzen van ‘iedereen-gaat-over-alles’. Met decentralisaties is niks mis, maar je moet wel afstemmen en keuzes maken. Dat is wat we met de NOVI beogen en gaan doen.’

Hoe gaat u erop letten dat de nationale belangen ook écht doorwerken?

Ollongren: ‘Vanuit de rol die je als minister voor ruimtelijke ordening hebt en de systeemverantwoordelijkheid die daarbij hoort, moet je kijken of alle partijen binnen het stelsel ook hun rol hebben en die daadwerkelijk goed kunnen pakken en invullen. En soms is het Rijk natuurlijk zelf verantwoordelijk. Maar ook het Rijk functioneert binnen dat stelsel. Voor mij is de toetssteen als we met z’n allen kunnen concluderen dat het stelsel werkt, dat er besluiten worden genomen en dat de resultaten zichtbaar zijn.’

Evaluatie en monitoring

‘Binnen de NOVI hebben we afgesproken dat we gaan evalueren en monitoren, bijvoorbeeld in de verschillende bestuurlijke overleggen. En natuurlijk zal ik ook jaarlijks verantwoording afleggen aan de Kamer. Je kunt dit heel ingewikkeld maken, zeker als er meerdere overheden en partijen bij betrokken zijn. Maar er is er altijd één die het geheel in de gaten houdt en dat is het Rijk. En als we denken dat daar iets misgaat, dan gaan we daar in eerste instantie het gesprek over aan. Alleen als het echt nodig is, grijpen we in. Maar dat is bijna nooit nodig, omdat een dialoog in Nederland vrijwel altijd iets oplevert. Gelukkig maar!’

NOVI in het kort

In Nederland wonen we met ruim 17 miljoen mensen op ruim 41.000 km². We willen graag dat ons land over dertig jaar nog steeds prettig en gezond is om in te wonen, werken en leven. Daarom is het belangrijk nu al na te denken over de keuzes die daarvoor nodig zijn. De overheid ontwikkelt hiervoor een nieuwe aanpak: de Nationale Omgevingsvisie (NOVI).

De vraagstukken zijn groot en vaak met elkaar verweven. Ze vragen meer ruimte dan zomaar beschikbaar is in ons land. De NOVI helpt om keuzes te maken waar dat nodig is; te kiezen voor slimme combinaties van functies waar dat kan; en er nu mee aan de slag te gaan en beslissingen niet uit te stellen of door te schuiven. De rijksoverheid doet dit samen met provincies, gemeenten, maatschappelijke organisaties, bedrijven en inwoners van Nederland.

(Bron: denationaleomgevingsvisie.nl)